

EL DESIG DE LES INVISIBLES

TREBALL DE FI DE GRAU

FEMINISMES I DIVERSITAT SEXUAL

LAIA COLOM GUERRA

TUTORA: ALBA PONS RABASA

2020-2021

Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

Grau en Educació social

AGRAÏMENTS

En primer lloc vull agrair amb tot el meu cor la feina duta a terme per la meva tutora Alba Pons Rabasa, que des del primer moment m'ha servit de mestra, guia i timó per dur a terme aquest Treball de Fi de Grau. Gràcies Alba per creure en mi i en aquest projecte.

A tots els moviments socials i persones de lluiten i resisteixen dia a dia i que permeten i empenyen tots aquests avenços i que sense ells i elles no hagués estat possible la realització d'aquest treball.

Y per últim vull agrair a la meva família i entorn el recolzament que he rebut durant aquest procés: al meu pare, lector i revisor del present treball i que tot i no entendre'l i no estar d'acord, sempre hi està present amb consells i tot l'amor del món. Al Jaume i a la Mireia per ser els meus companys de viatge i d'aventures i fer-me de suport emocional i no deixar-me caure en els moments més foscos; I en especial a la Jara, per servir-me de recolzament i punt de suport que m'ha acompanyat incansablement al llarg d'aquest procés acadèmic i personal i que ha constituït la base de debat, discussió i suport que necessitava.

ÍNDEX

Agraïments	2
1. Introducció	4
2. Conceptes clau per situar-nos	5
2.1. Gènere i capacitisme: dues categories clau per entendre la vulneració dels drets sexuals i reproductius de les dones amb diversitat funcional	5
2.2. Interseccionalitat i doble estigmatització: dues perspectives per veure i analitzar-ho	9
2.3. Anàlisi sociohistòric dels discursos i models hegemònics	10
2.4. Pràctiques i recursos per atendre el desig sexual i altres drets sexuals i reproductius	13
3. Metodologia	15
4. Cossos, desitjos i relacions sexo afectives: un anàlisi situat de tres propostes documentals	16
4.1. El silenciament de la diversitat intel·lectual	17
4.2. Cossos no normatius: el mite de la bellesa	19
4.3. el mite de la deshumanització, de la insensibilitat al dolor	21
4.4. Desitjos dissidents: la falsa creença de l'asexualitat i de l'hipersexualitat	23
4.5. Amors invisibles: diversitat i monogàmia romàntica	25
4.6. Reproducció negada: les restriccions a la construcció i planificació familiar	27
5. Repensant l'educació social en l'àmbit de la diversitat funcional des d'una mirada feminista	29
6. Bibliografia i Webgrafia	31

1. INTRODUCCIÓ

La invisibilització, la patologització i l'anormalització són la conseqüència d'un discurs biomèdic hegemònic que provoca la vulneració dels drets de les persones que tenen assignat algun tipus de diagnòstic o es consideren inferiors respecte a la normalitat imposada per la societat, així com situacions d'exclusió social que afecten a les seves vides de forma radical.

La línia discursiva del meu projecte s'orienta a desxifrar com operen el gènere i el capacitisme en l'àmbit social i les seves conseqüències vers les dones amb diversitat intel·lectual per tal de repensar el paper de l'educació social en la lluita pel respecte dels seus drets sexuals i reproductius.

A través d'una metodologia d'anàlisi socioconstruccionista feminista, situada i interseccional m'apropro a una realitat particular intentant desconstruir i qüestionar el coneixement i les concepcions que fins ara s'han conegut i legitimat a través del coneixement científic. Tot això m'ajuda a fer visibles les subjectivitats així com els eixos de desigualtat que operen en les seves realitats particulars.

Arrel de les experiències viscudes a través del voluntariat, de seminaris de la universitat i en un acostament als feminismes, es van generar mi qüestionaments, crítiques i contradiccions que han estat el detonant per tractar aquesta temàtica.

El cos del meu estudi s'organitza al voltant d'una primera aproximació on s'exposaran eines conceptuals claus, per oferir una base sobre la qual s'anirà analitzant i profunditzant al llarg d'aquest treball. Posteriorment s'exposarà la metodologia feminista i situada que s'ha seguit al llarg del projecte i que es desenvoluparà amb més profunditat en el seu propi apartat. Aquesta metodologia la portarem a la pràctica analitzant 3 peces audiovisuals (*Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015), *También somos mujeres* (FEAPS Madrid, 2011) i *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016)) que ens ajudaran a identificar les problemàtiques socials que genera l'imaginari hegemònic produït pel model biomèdic en les vides de les dones amb diversitat funcional en general, i en la seva situació sexo afectiva, en concret.

2. CONCEPTES CLAU PER SITUAR-NOS

2.1. GÈNERE I CAPACITISME: DUES CATEGORIES CLAU PER ENTENDRE LA VULNERACIÓ DELS DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS DE LES DONES AMB DIVERSITAT FUNCIONAL

En el present treball s'aborda el concepte de gènere de forma situada¹ per oferir una base sobre la qual desenvolupar un posicionament crític des d'una perspectiva feminista socioconstruccionista. Per la delimitació en l'extensió que implica aquest TFG i l'extensa literatura que hi ha sobre el tema he decidit apropiarme ja no de tota la genealogia del concepte, sinó només de les definicions que considero necessàries per aquest objectiu.

Per entendre el concepte de gènere considero que és necessari fer una distinció entre aquest i el concepte de sexe, ja que repetidament s'expressen i es tracten com a sinònims, produint confusions i idees errònies.

El **sexe biològic** té a veure amb els òrgans sexuals, és a dir, és una concepció estàtica que té a veure amb els genitals, els cromosomes i les hormones que té la persona o ésser, els quals configuren el sexe que determina i classifica en masculí i femení en funció d'això, establint així dues úniques classificacions possibles i acceptades biomèdica i socialment. És a dir, el sexe biològic és una definició biomèdica que li dota de sexe als cossos.

El concepte de **gènere** és un concepte ambigu en el qual no hi ha una única interpretació vàlida, neutra o "pura" (Fassin, 2011). En el present treball l'entendrem i el treballarem com a construcció social i cultural que, influenciada pel binarisme, l'heterosexualitat normativa i el sistema patriarcal, produeix una estaticitat corporal, subjectiva i social: la identitat de gènere. Aquesta identitat és un concepte creat socialment per classificar a les persones segons uns paràmetres generats per la biomedicina, la cultura, la història, entre d'altres, per mantenir un control i una reproducció del sistema social establert.

Vivim en un sistema binari on s'accepta que hi ha dos únics gèneres (el femení i el masculí) i s'invisibilitza i exclou les múltiples formes, identitats i cossos que existeixen, més enllà de les representacions normalitzades. Tot i això, des del feminisme, el gènere s'entén també com una porta oberta a la desconstrucció de les idees preestablertes

¹ Existeixen moltes formes i perspectives des de les quals parlar de gènere així com veritats construïdes històricament al voltant del concepte. Una perspectiva situada reconeix el seu caràcter parcial, és a dir, reconeix que el concepte té múltiples significats i històries i en aquest només abordaré una que em serveixi per reflexionar de forma crítica sobre la temàtica protagonista del mateix.

exposades, oferint un nou espai per desdibuixar les categories normatives, conegudes i acceptades.

Partim d'una cultura i d'un **sistema patriarcal** el qual és:

una forma de organización política, económica, religiosa y social basada en la idea de autoridad y liderazgo del varón, en la que se da el predominio de los hombres sobre las mujeres" [...]. El patriarcado ha surgido de una toma de poder histórico por parte de los hombres, quienes se apropiaron de la sexualidad y reproducción de las mujeres y de su producto, los hijos e hijas [...] (Reguant, 2007: 1).

En aquest marc, l'home blanc, cisgènere, heterosexual, occidental, jove i productiu és el "prototip" i la mesura d'allò humà i normal, excloent altres factors i característiques diferents que pugui tenir la resta de persones que habiten el món enfront aquest ideal de persona, fet que "produce una oleada de violencias sobre multitud de minorías subalternizadas por razón de sus diferencias" (García-Santesmases i Pié, 2015: 46). Aquestes violències son fruit del conjunt de relacions de poder i d'opressions que generen en tant que mecanismes de control i manteniment d'aquest mateix sistema.

En funció del gènere assignat al moment de naixement, els continguts normatius del gènere són traspassats a través de la cultura i assignen característiques, actituds, aptituds i expectatives socials, creant així identitats de gènere en el marc d'allò que Gayle Rubin va definir com el sistema sexe/gènere: "el conjunto de disposiciones por el que una sociedad transforma la sexualidad biológica en productos de la actividad humana, y en el cual satisfacen esas necesidades humanas transformadoras" (Rubin, 1986, 97).

La distinció de gènere en masculí i femení en un marc patriarcal i heterosexual "no son más que oposiciones ideológicas encaminadas a establecer y mantener la opresión de uno sobre otro, basada en la instauración de jerarquías" (Duque, 2010: 89) en les que es naturalitzen les opressions i la infravaloració del sexe femení a través del discurs biomèdic i patriarcal que objectiva les diferències socialment construïdes a partir de premisses heteronormatives².

² La heteronormativitat es refereix al règim social, polític i econòmic imposat pel patriarcat a través del qual s'imposa una única forma de desitjos sexuals i afectius i identitats considerada com a acceptable i normal: l'heterosexualitat i el binomi masculí-femení. Quedant en una posició exclosa i subalterna totes aquelles persones que no encaixen dins d'aquests patrons (CEAR-Euskadi, 2020).

Aquest sistema ha sigut i es mantingut, reproduït i naturalitzat a través de varis **mecanismes** i “instituciones como la familia, el estado, la educación, las religiones, las ciencias y el derecho han servido para mantener y reproducir el estatus inferior de las mujeres” (Facio i Fries, 2005: 260) les quals perpetuen, reproduïxen i fonamenten el domini i els privilegis masculins per sobre d'altres, entre d'ells, els de la categoria dona i altres subjectes subalternitzats.

A més, cal tenir en compte que ens trobem en un moment històric on el capitalisme, el consumisme i el mercantilisme (amb altres -ismes) impregnen les societats occidentals influïnt en tot i condicionant el mode d'entendre a les persones i a la societat, simplificant-nos en factors i valors, equiparables a la maquinària, com la productivitat, la competitivitat econòmica, la rendibilitat i les capacitats, creant el que s'ha anomenat com anormalofòbia i com capacitisme. “La sociedad del siglo XXI ya no es disciplinaria, sino una sociedad de rendimiento. Tampoco sus habitantes se llaman ya “sujetos de obediencia”, sino “sujetos de rendimiento”, ens dirà el filòsof Han (2012: 25).

En aquest marc, el **capacitisme**, segons Campbell és una “red de creencias, procesos y prácticas que producen una clase particular de sujeto y de cuerpo que se proyecta normativamente como lo perfecto y típico de la especie como lo que es esencial y plenamente humano. En consecuencia, la discapacidad es interpretada como una condición devaluante del ser humano” (Campbell [2001] en Toboso, 2017: 1). Dit amb altres paraules, és un eix de desigualtat que construeix les diferències corporals i cognitives com aspectes pejoratius o que inferioritzen al subjecte a partir de posar-les en relació i comparació amb una normalitat construïda normativament i considerada com a desitjable i esperable.

Hi ha una jerarquització produïda a partir de la classificació de les capacitats en aptes i no aptes, desitjables i no desitjables, normals i anormals en funció de les limitacions en comparació a una imatge del que s'ha de poder fer i el que és “normal”, productiu i positiu per a la societat. En el marc d'una societat occidental, capitalista, heteronormativa i patriarcal, el punt zero o la posició a partir de la qual es construeix allò “altre” és el que se li adjudica a l'home blanc, heterosexual, amb estatus socioeconòmic elevat i capacitat de consum i “capaç” corporal i cognitivament parlant de ser productiu.

A partir d'aquestes premisses, la discapacitat es definida per la llei 1/2013, de 29 de novembre, de drets de les persones amb discapacitat i de la seva inclusió com “una situació que resulta de la interacció entre les persones amb deficiències previsiblement

permanents i qualsevol tipus de barreres que en limitin o n'impedeixin la participació plena i efectiva a la societat, en igualtat de condicions amb les altres" (art 2.a.).

Tot i ser la legislació actual en matèria de diversitat funcional, i la primera i única en tractar les capacitats diverses en l'estat espanyol, és una classificació de caire diagnòstic amb connotacions assistencials, paternalistes i biomèdiques, que tracta de detectar en el subjecte unes característiques que el posicionen en un tipus d'estatus o posició social subalterna, ja que estableix i reproduïx la separació entre la normalitat i allò "contrari" dividint de forma binària allò desitjable i considerat com a "normal", d'allò vist com a diferent, una alteritat, la qual fa sorgir la "idea d'un cos o ment no-estàndard, defectuós anormal" (Endara, 2019: 36) que cal tractar de forma diferencial.

Mitjançant un diagnòstic artificial, realitzat a través de varis paràmetres biomèdics condicionats per les concepcions, ideologies i prejudicis, es situa a les persones diagnosticades amb discapacitat en estats evolutius anteriors, comparant-los amb la infància, el primitivisme i fins i tot amb els animals, delimitant així la pertinència al grup i a la societat, legitimant violències, exclusions i vulneracions (Endara, 2019).

En el marc dels moviments socials que lluiten pels drets de les persones amb capacitats diferents s'ha proposat el concepte de diversitat funcional, el qual apareix amb el propòsit de desconstruir la construcció social negativa i capacitista que posa el focus del problema en l'individu i que fonamenta el concepte de "discapacitat". A través d'aquesta nova concepció es situa la problemàtica en l'entorn i la societat com a generadors de les limitacions i les barreres a les que estan exposades les persones amb capacitats diferents canviant el discurs capacitista i biomèdic que fins aleshores havia predominat hegemònic i inqüestionablement, permetent així una positivització i dignificació terminològica no opressiva ni exclouent que permet una igualtat relacional (Planella, 2011).

Si bé des de moviments socials com els feminismes, els transfeminismes i el moviment de vida independent trobem avenços en les conceptualitzacions crítiques, tant aquelles que tenen a veure amb el gènere com amb el capacitisme, en la majoria d'àmbits socials, els subjectes amb capacitats diferents, sobre tot si són dones o identitats no heterosexuales segueixen sent considerades socialment com a no aptes, anormals o menys vàlides, ocupant posicions subalternitzades. Encara avui en el nostre context se les caracteritza normalment com a infants i/o animals, sent-li's negada una posició d'igualtat, al ser mirades i enteses des de paràmetres que construeixen la "normalitat" i són acceptats socialment com a vàlids.

Alhora, aquests conceptes i idees ajuden a naturalitzar i legitimar les desigualtats, violències, els tipus de pràctiques, les relacions amb i dins la societat i les institucions que els atendran. Institucions que naturalitzen la posició subalternitzada i la desigualtat social de les persones afectades i excloses pel capacitisme, el masclisme i l'heteronormativitat, perpetuant i legitimant pràctiques i discursos biomèdics que continuen vulnerant-les i excloent-les, enlloc de promoure les condicions perquè les persones afectades puguin tenir accés a desenvolupar una vida digna i independent.

2.2. INTERSECCIONALITAT I DOBLE ESTIGMATITZACIÓ: DUES PERSPECTIVES PER VEURE I ANALITZAR-HO

Aquesta realitat, es pot enfocar principalment, des de dos vessants teòrico-polítics diferents: la discriminació doble o múltiple i la interseccionalitat.

La teoria de la doble estigmatització (Morcilla, 2020) o també anomenada discriminació múltiple té en compte l'eix de desigualtat de gènere i el del capacitisme. És a dir, les categories de gènere i diversitat funcional son utilitzades per analitzar les opressions i discriminacions que pateixen les persones. Aquesta aproximació realitza una sumatòria de les dues categories sense tenir en compte altres eixos de desigualtat que també travessen l'experiència i a la persona -com l'ètnia, la procedència, el nivell socioeconòmic, l'edat, l'estatus migratori i la sexualitat que s'interconnecten entre elles generant exclusions específiques i particularitzant l'experiència, diferenciant-la vers altres experiències travessades pels dos eixos principals que es tenen en compte.

D'altra banda, trobem la perspectiva crítica anomenada interseccionalitat, la qual va néixer gràcies al pensament i l'activisme feminista negre que va posar de manifest "el problema de las exclusiones creadas por la utilización de marcos teóricos que ignoraban la imbricación de las relaciones de poder" (Viveros, 2016: 5), per abordar, estudiar i fixar-se en els sistemes d'opressió entrelaçats que hi ha, com son el racisme, el capacitisme o el masclisme, i que afecten a cada dona de manera diferent entrelaçant-se i constituent noves formes d'exclusió i marginació.

La interseccionalitat és una perspectiva teòrica, metodològica i política que busca posar de manifest les relacions entre les fonts, les variables i els factors estructurals de desigualtat que poden generar opressió, exclusió i desigualtats, però també, oportunitats i privilegis, depenent d'aquests factors i del context, ja que "no interaccionan siguiendo una jerarquía, un patrón o una linealidad fija" (García-Santesmases, 2014: 26).

Tal com exposa Andrea Santosmases “para pensar las construcciones de género y (dis)capacidad, y su adhesión a determinadas superficies corporales, esas variables no pueden concebirse de manera aislada” (2017: 24). És en aquest sentit que s’aborda aquest treball des d’una perspectiva interseccional i feminista que pretén analitzar a través de tres documentals com operen el gènere i la diversitat funcional en l’àmbit social i les seves conseqüències vers les dones amb capacitats diferents per tal de repensar el paper de l’educació social en la lluita pel respecte dels seus drets sexuals i reproductius.

2.3. ANÀLISI SOCIOHISTÒRIC DELS DISCURSOS I MODELS HEGEMÒNICS

Al llarg del temps, la diversitat funcional ha sigut tractada de varies maneres en funció del context i del moment històric. Per això la necessitat d’ubicar-nos en el moment i context actual fent un anàlisi sociohistòric dels models que han existit i com aquests han construït discursos i pràctiques que han produït i sostingut les exclusions, les discriminacions i les opressions que viuen les dones amb capacitats diferents a la seva quotidianitat.

Un dels models que trobem és el **model tradicional**. En aquest es té una perspectiva religiosa, tradicional i moral en que “la discapacidad es vista como un defecto causado por un fallo moral o un pecado, por lo que la discapacidad está ligada a sentimientos de vergüenza” (Goodley [2017] en Pérez i Chhabra, 2019: 10). Aquest model justifica la reclusió a la llar i/o centres caritatius i genera una exclusió d’una vida en societat, i fins i tot de la vida en famílies. Des d’una vessant paternalista amb discursos caritatius i assistencialistes, es reproduïx el control recluint als subjectes amb capacitats diferents.

Amb la legitimació moderna de la biomedicina com a discurs hegemònic de construcció de veritats històriques es traspassen aquestes tasques i funcions de l’àmbit religiós a l’àmbit mèdic, en el qual es centren en la classificació, la rehabilitació i la curació dels subjectes amb la intenció d’apropar-los el més possible a la concepció normativa i acceptada del cos, objectivant així la seva experiència i intentant esborrar tota diferència. Això és, el que es coneix com el **model metge-rehabilitador**.

En aquest model es deixa de banda la concepció de la diversitat funcional com un error moral i “se concibe como una disfunción errónea del cuerpo que debe ser reparada. Circula la presunción de que existe un funcionamiento correcto y deseable del cuerpo que hay que propiciar o favorecer. Dicha presunción es la que sitúa el fenómeno de la diversidad funcional como negativo o erróneo, susceptible de ser modificado” (Pié, 2010:

49). És així com s'estableixen mitjançant un diagnòstic mèdic, unes vides més vàlides i amb més valor que d'altres, fet que afavorirà "dinámicas de auto-exclusión y segregación que debilitarán la idea de dignidad humana[...] esto supondrá naturalizar situaciones de violencia extrema que en ningún otro caso se aceptarían" (Pié, 2010: 49). Aquesta naturalització mitjançant els discursos biomèdics produïts en el marc d'aquest model oculta com s'han construït social i històricament la veritat del cos normal i, consegüentment, del patològic.

Més recentment ha aparegut el **model social**, el qual és un model que pretén canviar el mode de tractament i perspectiva que se li ha donat fins al moment a la diversitat funcional, deixant d'individualitzar la problemàtica en els cossos de les persones afectades pel capacitisme, de problematitzar els seus cossos i les seves suposades "limitacions" per tal de desnaturalitzar el procés pel qual s'han anat entenent com a cossos inaptes o incapaços. Es trasllada el focus des de l'individu afectat a l'estructura que l'afecta, la societat.

Aquest va tenir els seus inicis a través de varies iniciatives associacionistes, entitats i estudis que investigaven i lluitaven a favor dels drets, el respecte i la vida independent i digne del col·lectiu de persones amb capacitats diferents. Respecte a les investigacions trobem el camp dels *dissability studies* els quals són un "camp irregular d'estudis filosòfics, literaris, polítics, culturals, etc que tenen lloc en els països de parla anglesa, els quals presenten una clara intenció de repensar la discapacitat a partir de la crítica als elements de poder i saber que naturalitzen la discapacitat, [...] constitueixen un intent de construcció d'una altra epistemologia de la discapacitat" (Planella i Pié, 2012: 51).

En relació a l'associacionisme i els moviments socials cal ressaltar dos **moviments de resistència i lluita** que qüestionen el tractament social que s'ha tingut cap a les persones amb capacitats diferents i que han propiciat la construcció de nous conceptes i paradigmes. Els més rellevants en la temàtica que es tracta en el present treball són el moviment de vida independent i els feminismes.

El **Moviment de Vida Independent** és un moviment creat per persones amb diversitat funcional que lluita pels drets del col·lectiu. Va néixer als anys 60 als EEUU primerament per la lluita de l'accessibilitat i l'assistència personal, i es va expandir arreu del món. El moviment com a tal no va néixer fins al 2001 a l'estat espanyol, moment en el qual es crea el Foro de Vida Independiente y Diversidad (FVID) i al 2005 a Catalunya amb el nom de Fòrum de Vida Independent de Catalunya. Amb anterioritat a l'estat espanyol trobem el Comité Español de Representantes de Minusválidos (CERMI) fundat al 1997.

A través d'aquests moviments es van aconseguir i es segueixen aconseguint avenços en matèria de tractament, vida independent i drets de les persones amb diversitat funcional. Resultat d'això ha sigut la creació de legislacions en matèria de diversitat funcional, tant a nivell global, com estatal. En aquestes es recullen i es posen per escrit els principis, els drets i deures de les persones amb diversitat funcional.

A nivell global tenim les Nacions Unides, que a través de la Convenció sobre els Drets de les persones amb discapacitat del 2006 marca unes directrius i pautes des del model social pels estats membres que han de portar-se a terme i seguir, com el respecte a la dignitat, l'autonomia individual, la no discriminació, la participació i inclusió plena i efectiva en la societat, el respecte per la diferència i l'acceptació de les persones amb discapacitat i la igualtat d'oportunitats (Centeno, 2012).

Tot i això i tal com s'apuntava anteriorment, al territori espanyol, la primera llei creada únicament pel col·lectiu de persones amb diversitat funcional la trobem recentment, la llei 1/2013, de 29 de novembre, de drets de les persones amb discapacitat i de la seva inclusió, la qual inclou els principis i aspectes concretats per la llei promoguda per l'ONU, tot i que també hi ha limitacions i aspectes difosos, que promouen una perpetuació de la visió negativa de la diversitat funcional. En aquest instrument segueix intuïnt-se la influència dels models capacitistes, assistencials, paternalistes i heteronormatius que perpetuen concepcions, idees i estigmes que afavoreixen a les desigualtats, ja que se segueix posant el focus en la problematització de les persones afectades i no en el sistema o la societat.

Per una altra banda, aquest moviment ha fet aliança amb els **feminismes**, que “*es un movimiento para acabar con el sexismo, la explotación sexista y la opresión*” (Hooks, 2017: 21). Concretament amb la tercera onada dels feminismes on s'inclouen la diversitat de veus i experiències que avui en dia conformen aquest moviment, amb les seves singularitats i pluralitats, passant a ser un moviment inclusiu de totes aquelles persones i veus que fins al moment havien estat negades, silenciades i vulnerades pel sistema androcèntric, patriarcal i heteronormatiu.

Com exposa Arnau (2005), “*las mujeres tenemos diversas y distintas necesidades y demandas, pero que, bajo ningún concepto, dicha pluralidad debe significar <distancias> entre unas y otras*” (Arnau, 2005: 17), sinó una coalició i aliances per la lluita dels drets de les persones.

2.4. PRÀCTIQUES I RECURSOS PER ATENDRE EL DESIG SEXUAL I ALTRES DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS

Tot i que trobem el marc legal exposat que serveix per “protegir i defensar” a les persones amb diversitat funcional, al context social es poden observar moltes accions i pràctiques violentes, tant en l'àmbit legal, com social i individual, com “les proves prenatales, l'avortament selectiu i l'esterilització són formes d'opressió corporal que es basen en el supòsit que una vida amb minusvàlia no val la pena ser viscuda” (Pié, 2005: 320).

A través dels models, idees i conceptes generats pel masclisme, el capacitisme i el sexisme, es desprèn una sèrie de prejudicis i estigmes que afecten al col·lectiu tractat i produeixen modes d'atenció que tenen una funció de control i manteniment social i de legitimació del sistema, i que operen i condicionen les pràctiques clíniques i socials i els recursos adreçats per atendre (o desatendre) el desig/plaer sexual i altres drets sexuals i reproductius.

En el marc d'aquests models, idees i conceptes trobem un primer mite que és el que exposa Soledad Arnau (2018): “la ciencia médica y la sociedad en general determinan el sexo de una persona. Sin embargo, cuando se trata de personas con diversidad funcional se cuestiona el hecho de que seamos personas sexuadas”. Quan considerem a les persones amb diversitat funcional com a cossos no desitjables per no entrar dins d'aquesta “normalitat”, se'ls hi nega el dret a la sexualitat, al plaer i inclús a la reproducció, fet que visibilitza com s'imposa institucional, mèdica i socialment la opressió de les dones amb capacitats diferents.

També es generen problemàtiques entorn a la reproducció i la criança, així com la capacitat de formar una família i de tenir relacions sexo afectives, ja que es nega el desig de les persones amb diversitat funcional, concretament de les dones, a través d'una mirada aliena construïda des del paradigma de la normalitat corporal i sexual. Això es materialitza i visibilitza amb la realització, en molts casos, de pràctiques mèdiques i jurídiques com l'esterilització i incapacitació jurídica, entre d'altres.

En aquest marc es priva del dret a decidir sobre la seva vida, el seu cos, la seva intimitat i la seva sexualitat. Les demandes, explícites i implícites, són negades o silenciades, ja sigui a causa de la pròpia autoimatge que genera la intersecció entre gènere, capacitisme i heterosexisme explicada anteriorment, com de la consideració negativa de la societat i la institució cap a les seves sexualitats i els seus cossos, atemptant

d'aquesta manera contra el dret a la llibertat, a decidir, a la intimitat, a la vida independent. És així que es produeix una idea normativa de com són les persones dependents i no autònomes que reafirma la mateixa creença que les ubica en aquesta posició social i que manté i reproduïx un sistema capacitista, heterosnormatiu i masculista.

El plaer i el desig són experimentats per totes les persones, i una pràctica a la que han pogut accedir històricament algunes persones amb diversitat funcional, per experimentar el desig i el plaer sexual que des de les institucions se'ls hi ha sigut negat, és el treball sexual, que normalment implica pràctiques heterossexuals destinades a un determinat tipus de públic, el masculí. Aquest accés al treball sexual per tal d'experimentar el plaer està generitzat: no és el mateix accedir al treball sexual sent una dona que un home, encara que ambdós tinguin capacitats diferents.

Més recentment s'està practicant el que s'anomena com l'assistència sexual la qual es definida com "un tipo de trabajo sexual que consiste en prestar apoyo para poder acceder sexualmente al propio cuerpo o al de una pareja. La persona asistente no es alguien con quien tener sexo, sino alguien que te apoya para tener sexo contigo misma o con otra persona" (asistenciaseuxal.org). És a dir, l'assistent sexual recolza l'autoconeixement sexual guiat i dirigit per la persona assistida amb les mans del primer. Aquesta és una proposta que s'emmarca en el model social i s'articula amb el moviment de vida independent.

3. METODOLOGIA

El Treball Final de Grau que s'està exposant en aquest document s'ha portat a terme a través de revisió de literatura sobre diversitat funcional i diversitat intel·lectual, gènere i feminismes, des d'una visió feminista, interseccional i situada, que ha permès qüestionar, de manera subjectiva, conscient i política, els paradigmes i les produccions científiques que guien el saber exposant-lo com a neutral, expert, apolític i sense interferències amagant idees sexistes (Biglia, 2014), capacitistes, racistes i heteronormatives, entre d'altres, que influeixen en el pensament, els discursos, la societat i les maneres de relacionar-nos.

Per respondre als objectius i les qüestions plantejades s'ha fet necessària la utilització d'una metodologia d'anàlisi interseccional (Viveros, 2016), que implica ser conscients i fer visibles els eixos i mecanismes de poder que s'intersecten creant situacions de dominació, sexisme, desigualtat i exclusió.

Tot això ho realitzo a través de la proposta epistemològica feminista dels coneixements situats i la objectivitat encarnada proposada per Donna Haraway, fent un anàlisi situat de tres films documentals (*Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015), *También somos mujeres* (FEAPS Madrid, 2011) i *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016)). Partint de la base de la no jerarquització del coneixement, sent conscients de que les persones ocupem espais i llocs creant subjectivitats parcials en que només són possibles algunes veritats, sense existir veritats hegemòniques i absolutes, sinó parcials i relatius dependent des d'on es miri. Fent necessària la connexió amb altres posicions i mirades per crear relacions, construccions o modificacions de coneixement (Balasch i Montenegro, 2012).

L'elecció de dits documentals ha sigut realitzada amb la finalitat de conèixer totes les parcialitats que formen part d'aquesta realitat. Cal a dir que hi ha una limitació de documents audiovisuals que tracten aquesta temàtica des d'un punt de vista crític i amb el format d'entrevistes que és el que es buscava, per tant, em vaig centrar en films de caràcter documental que expressessin el màxim possible les veus i experiències de les dones amb diversitat intel·lectual.

4. COSSOS, DESITJOS I RELACIONS SEXO AFECTIVES: UN ANÀLISI SITUAT DE TRES PROPOSTES DOCUMENTALS.

Els documentals *Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015), *También somos mujeres* (FEAPS Madrid, 2011) i *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016) han ajudat a apropar-nos a una realitat en particular, la de les dones amb diversitat funcional, centrant l'interès d'estudi en la diversitat intel·lectual.

Per tal d'analitzar-ho he extret sis àmbits o àrees que constitueixen problemàtiques comunes en les dones amb diversitat intel·lectual i es veuen a dits documentals com són: el silenciament de la diversitat intel·lectual, el mite de la bellesa, el mite de la deshumanització i de la insensibilitat al dolor, la falsa creença de l'asexualitat i de l'hipersexualitat incontrolable, la monogàmia romàntica i la reproducció negada.

Per la realització de dit anàlisi i seguint la crítica feminista situada a la producció del coneixement científic realitzada per epistemòlogues feministes com Donna Haraway, entre d'altres, és clau un apropament i investigació entorn als propis documents audiovisuals per veure el punt de vista i des d'on està construït aquest discurs, doncs influeix i impregna la mirada i la representació de la diversitat funcional i intel·lectual, així com el mode de tractament i la informació que es dona i es mostra.

Els films *También somos mujeres* (FEAPS Madrid, 2011) i *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016), han sigut realitzats per posicions externes, heteronormatives i amb capacitats considerades "normals" socialment. El primer és realitzat per una periodista contractada per la fundació social FEAPS que atén a persones amb diversitat intel·lectual. A través d'una mirada intervencionista dels professionals que treballen amb les protagonistes impregnen els discursos i narracions des dels seus propis paradigmes e idees intenten lluitar pels drets de les persones que atenen. Per la seva part, els segons (*Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016)) són periodistes externs a la realitat que ensenyen i mostren a uns espectadors/es de televisió pública i gratuïta com és Tv3, una realitat particular i aliena, palpant-ho en una manca d'informació i confusió respecte la figura d'assistent sexual, confonent-la amb altres figures i realitats, com l'amorosa en el cas del Jesús que busca parella a través d'aquesta. Es pot observar com impregna la narració i les imatges, el gènere normatiu, el capacitisme, la heteronormativitat, el sexisme i el patriarcat, predominant els cossos normatius femenins en la majoria de casos en relacions heteronormatives amb les persones amb diversitat funcional, les quals solen ser homes amb diversitat física.

La posició des de la qual es construeixen aquestes dues narracions fílmiques, realitzades per persones amb gènere normatiu i amb capacitats “normals”, mostren la influència d’idees capacitistes, paternalistes i heteronormatives reproduint-les i mostrant-les com a legítimes, establint unes idees negatives, infantils i paternalistes de la diversitat funcional i en particular de la cognitiva.

En contraposició, tenim el documental, *Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015) que és un relat activista creat des de la pròpia diversitat funcional en aliança i cooperació amb el moviment transfeminista que ha servit d’aliança. A diferència dels presentats, aquest film té un manifest i unes prioritats que tenen a veure amb posar al centre la representació dels cossos no normatius, “monstruosos”, en la lluita pels drets sexuals. Es mostren la diversitat de cossos i sexualitats, normatius i no normatius, en diverses praxis per gaudir del plaer com es amb treballadores sexuals, amb assistents sexuals, als tallers col·lectius o en parella.

El fet de que la narració sigui realitzada des de les pròpies veus que viuen aquesta realitat d’exclusió social a causa de les seves diferències entorn a uns patrons definits com a normals ens aporta una subjectivitat parcial poques vegades escoltada, però molt necessària de posar al centre del debat.

Tot i això, dins d’aquest film es veu una predominança de la diversitat física enfront a la intel·lectual produint certes discriminacions de tractament que s’abordaran en el següent punt: el silenciament de la diversitat intel·lectual.

4.1. EL SILENCIAMENT DE LA DIVERSITAT INTEL·LECTUAL

Quan pensem en l’àmbit afectiu i sexual de les persones amb diversitat intel·lectual, trobem un buit, una falta de referències i unes idees associades negatives. A causa de què? Per què no escoltem les veus de les persones amb diversitat intel·lectual? On estan? Ens hem oblidat d’elles?

En les tres propostes audiovisuals analitzades, la diversitat intel·lectual és tractada de forma lateral i des d’un paradigma paternalista i assistencialista. En el cas del film *También somos mujeres* (FEAPS Madrid, 2011), és el saber intervencionista que constitueix el discurs. Hi ha una apropiació del diagnòstic per definir a les persones protagonistes i poder escoltar les seves veus, invisibilitzant-les i obviant-les des del paternalisme i assistencialisme.

Mostra del tractament lateral de la diversitat intel·lectual és la poca representació que hi ha en dos dels documentals i la predominança que es dona de la diversitat física, per exemple a *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016) només un 25% del temps del documental és dedicat a parlar de la diversitat intel·lectual, del qual solament durant dos minuts són fetes preguntes a les persones amb diversitat intel·lectual. A *Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015) d'un total de 59:24 només deu minuts són dedicats al col·lectiu de les persones amb diversitat intel·lectual, narracions i temps que han de compartir amb els seus familiars, posant de manifest la paternalització de l'entorn i del propi documental.

La intervenció de familiars i tutors legals no només succeeix en aquest, sinó en tots tres documentals. Fins i tot en algunes persones els hi és negada la veu, com succeeix en el cas de la Lourdes en *También somos mujeres* (FEAPS Madrid, 2011) i del Xavi a *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016). En ells, l'explicació es realitzada per les seves mares respectives, sense que puguin intervenir ells mateixos per explicar la seva història i exposar les seves idees, perpetuant prejudicis de la diversitat funcional com el mite de la tragèdia personal i la infantilització.

Com ja he comentat, es fa evident a través dels temps dedicat a la diversitat intel·lectual en els documentals la diferenciació entre aquesta i la corporal. Però també varien els formats d'entrevista i de narració. En el cas de *Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015) i *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016), l'entrevista o preguntes formulades a persones amb diversitat intel·lectual és en grup, en canvi a persones amb diversitat corporal és de manera individual i es parla més explícitament del sexe, la sexualitat.

Un altre tret diferencial el trobem en les representacions utilitzades a les escenes sexuals d'ambdós documentals. Cal dir que a *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016) es pot percebre una igualtat en aquestes imatges respecte a l'eix del capacitisme, però no quan parlem del gènere i el sexe femení. Partim de la base que predomina la figura masculina amb capacitats diversa per sobre de la femenina. Alhora les imatges també es mostren diferents, mentre que els homes amb diversitat funcional que hi apareixen se'ls va despullant igual que a les seves assistents sexuals, en el cas de la única dona que surt en aquest tipus d'escenes, els tocaments en forma de massatge són amb roba.

Succeeix a la inversa en el cas de *Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015) on hi ha una certa igualtat en l'eix del gènere, però no en la diversitat funcional. En les escenes íntimes i sexuals de persones amb diversitat intel·lectual són plànols tancats i curts de dues cares donant-se petons i tocant-se la cara, mentre que en les altres escenes amb

persones amb capacitats diferents són imatges explícites i vivencials amb cossos nus, gaudint i sentint plaer.

Aquesta desigualtat ens indica que la paternalització i la desigualtat es reproduïx també intragrupalment, en l'àmbit de la diversitat funcional. Fet que pot tenir relació amb la mancança de produccions realitzades des de la diversitat intel·lectual. És per aquesta raó que l'anàlisi, tot i que sigui enfocat en la diversitat intel·lectual, no sempre serà possible a causa de la manca d'informació i referents.

Per últim, cal afegir el fet de que en cap dels tres documentals es veu una diversitat ètnica en les persones amb diversitat funcional que apareixen i no perquè aquesta no existeixi sinó per la intersecció de l'eix de desigualtat racial que constitueix una font d'exclusions, discriminacions i obstacles per accedir-hi des de segons quines posicions.

4.2. COSSOS NO NORMATIUS: EL MITE DE LA BELLESA

En l'actualitat, trobem certes problemàtiques promogudes per un sistema capacitista i capitalista que promou un ideal de bellesa física heteronormatiu a través del mite de la bellesa, que es reproduïx sistemàticament gràcies als medis de comunicació i xarxes socials. En aquests dos espais podem observar com es genera una pressió constant i una proposta d'estandarització corporal, sobretot en el cas de les dones que normativament han de desitjar aconseguir un ideal de bellesa física imposat pel sistema androcèntric i patriarcal que crea una jerarquització i un sistema de valors que qualifica a les persones en funció a un ideal poc realista, canviant i opressor.

Tal com exposa Arnau (2019), "en función del cuerpo que tengamos, es decir, si se ajusta a los cánones de belleza/salud y de productividad normativas, la persona va a tener más oportunidades sociopolítica, cultural, económica y relacionamente" (2019: 141). És a dir, consegüentment a aquest ideal de bellesa física que s'exposa a través dels medis i s'interioritza com a desitjable de manera massiva, es crea una idea inabastable que jerarquitza a les persones en funció de la seva adequació a aquesta, creant noves necessitats estètiques per canviar el cos "divers" i no normatiu com poden ser productes de bellesa, cirurgies, tractaments, etc (Iglesias et al., 1998).

Com exposen Rojas, Haya i Lázaro: "parece que las imágenes y los modelos de belleza que los medios de comunicación ofrecen, contribuyen a elaborar una imagen deficitaria de sí mismo" (2015: 48). Això ens transporta a la teoria de la tragèdia personal, a través de la qual "se constituye un sentimiento de culpabilidad propia por disponer de un cuerpo defectuoso, desagradable, inútil, carente de belleza, triste, decrepito" (Arnau, 2019:

182), comportant una autopercepció i autoimatge negativa i una violència cap a ells i elles mateixes.

Il·lustra molt bé el cas, el Jesús, protagonista del documental *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016), el qual exposa el rebuig que sent cap al seu propi cos fruit del continu refús que rep de la societat i les persones amb les que s'ha intentat relacionar de manera afectiva i íntima a causa de no respondre a patrons i rols tradicionals que espera i desitja la societat (Iglesias et al., 1998).

Difereix notablement les conseqüències d'aquest model de bellesa en el cas de les dones amb diversitat funcional. En el cas de la Sole de *Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015) podem veure com s'interseccionen l'eix de desigualtat del gènere i el capacitisme. Les imposicions i normes de gènere no intervenen del mateix mode sobre les dones amb capacitats diferents que sobre les dones amb capacitats considerades "normals" i tampoc sobre els homes i les dones amb diverses capacitats, a causa d'aquestes concepcions capacitistes, heteronormatives i patriarcals. Les primeres son considerades com a no desitjables, no femenines, no sensuals i no eròtiques, per tant en elles operen els mateixos patrons normatius de bellesa. Això genera, una tendència que ha estat i segueix estant molt present i és, la negació del desig, ser desitjades o desitjables i, al mateix temps, ser éssers que també tenen desig. És a dir, s'obvia el cos sexual amb els seus desitjos i necessitats, considerant a les persones amb diversitat funcional com a asexuals.

En els homes amb diversitat funcional, com en el cas del Jesús, també podem observar com "la valoración de la potencial pareja sigue los criterios de deseabilidad habituales en el "mercado sexual" como son el aspecto físico, el nivel económico, cultural, etc" (García-Santesmases, 2015: 55), és a dir, en ells operen les idees de bellesa i desitjabilitat. Si ho mirem des d'una perspectiva interseccional, els homes conserven una posició de privilegi patriarcal com a subjectes demandants i desitjants; en canvi les dones amb diversitat funcional són excloses de les dues posicions, de ser desitjables i desitjants (García-Santesmases, 2017).

En el documental *Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015) es mostren altres col·lectius que tenen certa afinitat amb les persones amb diversitat funcional i amb les quals fan el que anomenen aliances tullido-transfeministas. Aquesta articulació implica a les persones transgènere, no binaries i no normatives en relació a la sexualitat i l'expressió de gènere, les quals es troben també amb el rebuig de la societat i del

sistema a causa de no encaixar en el binarisme establert, el sistema sexe-gènere-sexualitat i les identitats i expressions de gènere.

Les idees dominants a la nostra societat, capacitistes, sexistes i heteronormatives, col·loquen els seus desitjos i els seus cossos, que es surten dels patrons normatius i inaccessibles de bellesa, en una contínua posició de “no lloc”, d’alteritat, monstruositat, contínuament observada i reconeguda per la seva diferència amb ulls externs, morbosos i jutjants, tenint conseqüències violentes sobre la seva imatge, percepció e identitat, tant pròpia com des de la mirada dels altres. Se’ls hi nega inclús la condició de “dones” i són vistes de manera diferencial, el que comporta que els ideals de bellesa normativa no produeixin el mateix en elles que en les dones amb capacitats normalitzades.

4.3. EL MITE DE LA DESHUMANITZACIÓ, DE LA INSENSIBILITAT AL DOLOR

Un altre aspecte molt lligat a les capacitats i els cossos és el mite de la deshumanització, és a dir, la no consideració humana de les persones amb diversitat funcional i la comparació amb infants i animals a causa de les “diferències” comparades amb el model normatiu establert i considerat com a tal per la societat, fet que legitima concepcions falses i errònies entorn al poder davant d’ells i elles.

Les concepcions del mite de la deshumanització comporta idees irrealis i intolerables d’insensibilitat al dolor, indefensió i de mercaderia danyada que al seu torn “*explica actuacions i situacions de violència real, simbòlica o estructural adreçada a aquest col·lectiu*” (Pié i Riu, 2014: 42) que produeix la vulneració sistemàtica dels seus drets (humans) i posen en perill la seva integritat física, íntima i psicològica.

Al documental *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016) podem veure com operen silenciosament aquests mites en un dia a dia en una residència on viu el Xavi. Concretament en el moment de la higiene personal on es dona una interacció entre el Xavi i dues dones sanitàries. Es pot observar com es materialitza un tractament que objectiva el seu cos, com si fos una mercaderia danyada, higienitzant-lo com si fos un simple objecte insensible del que poden parlar amb ell present i fer el que vulguin sense demanar consentiment o avisar o sense tenir present la intimitat i els sentiments de la persona en qüestió.

En el cas de la dona amb diversitat intel·lectual, s’ha d’afegir el fet de que “han recibido menor educación sexual, menor atención de sus necesidades, han sido sometidas a un mayor control, han dispuesto de menores oportunidades de interacción socio-afectiva y han sido en muchos casos esterilizadas.” (Arias et al., 2012: 35), fet que “hace que se

conviertan en un grupo con un altísimo riesgo de sufrir algún tipo de violencia, lo que supera ampliamente los porcentajes de malos tratos que se barajan respecto a las mujeres sin discapacidad” (Iglesias et al., 1998: 14).

Succeeix quelcom similar en el cas de la Lourdes del documental *También somos mujeres* (FEAPS Madrid, 2011), la qual sembla que té més autonomia física que en Xavi, però operen en ella i el seu entorn els mites de deshumanització junt amb l'infantilització, mites influenciats pel saber biomèdic i que interactuen creant situacions de promoció de poca autonomia i una vida dependent a causa de la imposició i l'hegemonia de la normalització.

Socialment s'ha arribat a un punt on l'individualisme, la poca empatia i el capacitisme han produït situacions de malestar i poc respecte per la vida dels demés que s'han apoderat d'aquestes i en aquest punt jo em qüestiono, com ètica i moralment permetem un tracte així? Com deshumanitzem a una part de la nostra població sense importar-nos lo més mínim?

La interiorització i encarnació dels mites, discursos i perspectives que sostenen i reproduïxen aquestes idees ens travessen a totes les persones considerades socialment com “normals”. Per poder lliurar de sentir-ho, pensar-ho i actuar-ho així, es fa necessari processos de desconstrucció de les idees que tenim arrelades i que operen a partir d'imaginariis socials, corporals, afectius i sexuals hegemònics.

El contrapunt d'aquesta realitat que viuen a diari moltes persones és la recent figura d'assistent personal i sexual que es mostra en el documental activista *Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015) el qual es constitueix com a punt d'inflexió dins dels moviments d'activisme de la diversitat funcional (Garcia-Santesmases, 2016). En tot moment aquesta figura professional té en compte el que diu la persona a la que atén tractant-la des de la humanitat, la intimitat i l'empatia.

No és casualitat que es mostri en aquest documental, ja que està fet per persones del Moviment de Vida Independent. Des d'aquest moviment activista es lluita a favor dels drets apostant per millores en el camp de tractament com la que s'ha exposat. Malauradament, a l'Estat espanyol no es troba reconeguda com a dret ni subvencionada i en el cas de l'assistència sexual fins i tot es troba en situació de perjudici i tabú.

4.4. DESITJOS DISSIDENTS: LA FALSA CREENÇA DE L'ASEXUALITAT I DE L'HIPERSEXUALITAT

Molt lligada a la bellesa física i als cossos normatius, trobem la concepció normativa de la sexualitat, la qual també es troba influenciada pels medis, la publicitat i la pornografia, establint una imatge sobre el que és i no és la sexualitat i quins cossos són aptes per experimentar el plaer i decidir la reproducció (Garcia-Santesmases, 2016).

La sexualitat es entesa i considerada socialment per a la reproducció i perpetuació de la raça humana i animal, assentada en productes culturals amb principis desiguals, binaris, heteronormatius, sexistes, patriarcals i capacitistes (Ortiz Ríos, [2017] en Arnau, 2019). Tot i això, “la sexualidad se constituye como una dimensión muy importante de la persona, en la medida en que a través de la misma nos comunicamos con los/as demás y con nosotros/as mismos/as” (Arnau, 2019: 108).

Que passa amb totes aquelles sexualitats i cossos no normatius considerats com a no òptims per aquesta?

En les persones amb diversitat funcional, el sexe i la sexualitat són tractats a partir de dues creences i mites. Per un costat trobem la falsa creença de l'asexualitat, metaforitzada a través de figures com els àngels o els infants sense sexe, idees que impliquen inevitablement una infantilització de les persones. Per altra banda i paradoxalment també trobem la hipersexualització com a forma d'entendre la sexualitat “animal” de les persones amb diversitat funcional, una sexualitat excessiva no acceptada socialment just per les seves connotacions animals.

Una mostra d'això la veiem en l'experiència que explica Mari Carmen Martínez, assistent personal i sexual que apareix a *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016). Posa de manifest el cas d'una noia a una residència que li negaven els tampons perquè es masturbava amb ells. Aquests modes d'actuació i imaginaris “son fórmulas que permiten deshumanizar su sexualidad y, en consecuencia, (in)validar demandas en base a presunciones diferentes a las que juzgan la sexualidad “legítima”” (García-Santesmases, 2017: 25).

En la situació exposada veiem com aquestes imatges, estereotips i creences no només afecten a la pròpia persona, sinó també “es asumida por los profesionales del ámbito social y sanitario, que obvian en su intervención esta pieza fundamental en el bienestar emocional de las personas con diversidad funcional” (Oliva, 2014: 8).

A causa del no encaixament dins del model patriarcal i capacitista sexe-gènere, no se'ls considera persones i per tant no son tractats com a tal, afectant negativament els vincles, les relacions, l'autoimatge i l'autoestima. No tenir reconeguda la pròpia identitat, no tenir reconeguts el gènere ni la preferència sexual i tenir negada la sexualitat implica ser més vulnerables a patir abusos o violacions i dificulten la possibilitat de la demanda de la necessitat (Riu i Pié, 2014).

Un exemple clar el trobem en el documental *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016) amb el tractament de les infermeres al Xavi amb connotacions infantils i que comporten l'asexualitat i infantilització amb frases com “*culet culet*” en el moment en el que li realitzen la higiene. També es poden observar idees d'hipersexualització en el mateix moment en quan ell abraça una infermera i ella li diu “*eh esa mano Xavi!*” negant, obstaculitzant i sexualitzant qualsevol apropament de l'usuari.

Succeeix que les persones amb diversitat cognitiva, a causa de no encaixar dins del desig sexual i l'ideal de bellesa construïts normativament són desproveïts d'afecte, mostres d'amor i carícies i “el que sí que és més difícil és viure sense afecte compartit i les mostres d'afecte físic poden ser molt necessàries per a totes aquelles que vivim en un desert afectiu pel fet de no tenir parella” (Pai, 2013: 62).

En el cas de les dones amb diversitat funcional, si interseccionem la diversitat funcional amb el gènere, ens trobem la negació de la feminitat, de ser desitjable i desitjant, passant a ser considerades com les “altres” amb l'etiqueta de discapacitada o no apte, sent relegada i oblidada com a dona. El marc que això construeix és propici per a la reproducció de violències i abusos. Al mateix temps aquest marc sosté la idea de que el desig sexual i la sexualitat de les dones amb capacitats diferents són irrellevants, secundaris i prescindibles, mentre que els homes amb diversitat funcional consideren la seva posició de privilegi patriarcal com a desitjant, sent considerat el desig sexual com una necessitat biològica que cal satisfer. Aquest fet diferencia la sexualitat de les persones amb diversitat funcional entorn al seu sexe i gènere, fet que té influències directes en les institucions i tractament, inferioritzant les demandes i necessitats de les dones amb diversitat funcional i destacant la dels homes amb capacitats diferents en un marc patriarcal, capacitista i heteronormatiu (Garcia-Santesmases, 2017).

4.5. AMORS INVISIBLES: DIVERSITAT I MONOGÀMIA ROMÀNTICA

Una idea que es repeteix al llarg dels documentals és la necessitat creada pel sistema monògam, capitalista i patriarcal de les relacions romàntiques de parella, és a dir, la necessitat imposada i generada de tenir parella per sentir-se complert, gaudir de la sexualitat i poder fer un projecte de vida.

La monogàmia és “un model de relació afectivosexual basat en un ideal d'exclusivitat sexual entre dues persones i per a tota la vida. Generalment va lligada a un projecte econòmic compartit entre aquestes dues persones per tal d'assumir conjuntament les seves necessitats bàsiques i la criança dels seus fills” (Pai, 2013: 32). És a dir, és un marc invisible en que operen mecanismes d'opressió, exclusivitat i violència en benefici a l'amor romàntic que ens inculquen a través d'idees tòxiques i errònies sobre el que és o hauria de ser l'amor, mites com per exemple que la gelosia és una mostra d'amor, que l'amor tot ho pot, que hi ha una persona feta per tu, etc.

A tots tres documentals, sobretot al documental *Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015) i a través de les narracions de les persones amb diversitat intel·lectual i les seves famílies, podem veure com els joves interioritzen i naturalitzen la necessitat creada de buscar uns valors, metes i idees que promou el sistema patriarcal i heteronormatiu (tenir parella, anar-se a viure junts, casar-se, etc). En canvi en les seves respectives famílies observem la manifestació del capacitisme en aquest àmbit. També es troba una forta tendència de l'entorn (famílies, professionals, etc) a la sobreprotecció i infantilització, el que entenem com paternalisme i que en molts casos té com a conseqüència una negació i repressió de l'àmbit sexual i afectiu dels fills i filles, usuaris i usuàries, donant com a conseqüència una falta de referents amb qui dirigir-se i parlar.

El fet de no tenir amb qui compartir això i la negació per part de les institucions i entorns a tractar l'àmbit sexual i afectiu, fet que es pot corroborar en les narracions i les actituds dels joves entrevistats, dona lloc a “un déficit en conocimientos, experiencias, habilidades y actitudes sobre las relaciones amorosas y sexuales” (Galea et al., 2004; Gust et al, 2003; Lesseliers y Van Hobe, 2002; McCabe, 1999, en Arias, Morentin, Verdugo, i Rodríguez, 2012: 34). Això afavoreix l'absorció d'aquests coneixements a través d'altres eines i mitjans com pot ser la pornografia, la televisió, les series i les pel·lícules entre varis, els quals projecten imatges i idees no realistes que generen expectatives desajustades de la realitat.

En el debat entre els joves amb diversitat intel·lectual del mateix documental, es mostra una predominança de la idea que “la sexualitat ha d’anar sempre lligada a l’afecte perquè només es pot donar legítimament en una parella monògama” (Pai, 2013: 62), perpetuant i legitimant un sistema amor-parella-monogàmia excloent altres pràctiques i maneres de viure i relacionar-se afectiva i sexualment.

Aquesta necessitat que exposen els joves de tenir parella es presenta com un element important per sentir-se complert i tenir un augment en la pròpia autoestima personal, fet que fa qüestionar l’elecció responsable, conscient i respectuosa de la parella quan es troba l’ocasió, derivant en una recerca exhaustiva i esgotadora a tota costa i la negació o dificultat de desfer-se’n o tenir una ruptura a causa de la por a no trobar a ningú (García-Santesmases, 2015).

Tot i que no s’exposa en cap documental analitzat, cal dir que a través d’aquestes idees i pràctiques es creen sentiments negatius, algun dels quals estan legitimats per idees com la possessivitat, la gelosia, la dependència mútua i la baixa autoestima, moltes d’aquestes generades per mites romàntics, creant un context propici per a la violència i la tolerància al maltractament (Pai, 2013).

Alhora en el documental *Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015) també es veu una clara diferenciació de les pràctiques i imaginaris sexuals i afectius en l’eix del gènere. Mentre que els homes mostren unes clares referències pornogràfiques quan parlen de pràctiques afectives i sexuals com poden ser postures, pràctiques etc; les dones exposen la seva disconformitat amb aquestes idees mostrant unes referències més romàntiques i afectives de les pràctiques i accions que els hi agrada.

Per tant, veiem similitud amb les persones amb capacitats “normals” on el gènere masculí és educat sexualment i afectivament a través de la pornografia i el femení a través del gènere audiovisual romàntic i idees d’amor romàntic, creant unes necessitats, desitjos i plaers diferents en ambdós casos.

4.6. REPRODUCCIÓ NEGADA: LES RESTRICCIONS A LA CONSTRUCCIÓ I PLANIFICACIÓ FAMILIAR

Lligat a la parella i a les relacions trobem un tema tabú que és la reproducció de parelles o de les dones amb diversitat intel·lectual. En aquest camp operen molts mites, idees preconcebudes, estigmes, estereotips i prejudicis que la societat imposa i que les institucions com la família, educatives, administratives i judicials perpetuen i legitimen atemptant contra els drets del col·lectiu.

És tanta la desinformació, el silenciament i el tabú en relació a la reproducció que només es troba i es parla de manera més profunda en un cas en el recull de tots tres documentals, el cas de la Noelia del documental *También somos mujeres* (FEAPS Madrid, 2011), la qual té una filla en edat infantil i exposa en un relat curt tots els obstacles i dificultats que ha anat trobant al llarg d'aquest procés, des de l'inici de l'embaràs on els professionals mèdics i l'assistent social li suggerien l'avortament, fins la culpabilització que fa la societat de tots els "mals" o problemes que li succeeixen a la seva filla a causa de la seva diversitat intel·lectual.

Si bé comptem, com dèiem abans amb un marc legislatiu a favor dels drets de les persones amb diversitat funcional que contempla que "tienen capacidad jurídica en igualdad de condiciones con los demás en todos los aspectos de la vida" (Bueyo, 2017), avui dia es segueixen duent a terme pràctiques que atempten contra les llibertats de les persones amb diversitat funcional com poden ser la incapacitació judicial, l'esterilització i forçar l'utilització d'anticonceptius hormonalis en el cas de les dones (pastilles anticonceptives, pegats i injeccions) sense el seu consentiment informat. Mostra d'això són els relats que narren els familiars de persones amb diversitat intel·lectual a *Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015), alguns dels quals exposen el desig de les seves filles (hi ha més predominança en el cas femení) de ser mares, i algunes a través de l'argumentació i la negació i altres a través de l'esterilització i permisos legals aconseguen posar fi a aquest.

Els permisos legals als que es refereixen és una pràctica molt arrelada a l'Estat Espanyol: la incapacitació judicial. Aquesta és el "pronunciamiento jurídico que dictamina que, debido a unas determinadas situaciones restrictivas, una persona no puede actuar en derecho" (Endara: 2019: 55) i que "cabe recurrir a determinadas medidas legales para complementarla" (Endara, 2019: 56). A través d'un procés judicial s'analitza amb diverses proves una sèrie d'items com el grau d'autonomia, la cura de sí mateix/a, el grau d'abstracció i la independència, per demostrar i reafirmar les

concepcions que té el jutge i el sistema per incapacitar la persona, implicant un posicionament de subordinació de la persona incapacitada, deixant-la de considerar com un subjecte de ple dret amb poder de decisió, sinó tot el contrari, algú que se l'ha de "cuidar" i decidir per ell/a pel bé de la societat.

En un marc on la persona no té dret a decidir sobre la seva vida ni el seu propi cos, les pràctiques esterilitzadores esdevenen el mecanisme idoni per tallar els drets reproductius que són "el derecho básico de todas las parejas e individuos a decidir libre y responsablemente el número y espaciamento de descendientes y a disponer de la información, la educación y los medios para ello [...] sin sufrir discriminación, coerción y cualquier tipo de violencia" (Arnau, 2019: 126). Si el propi sistema judicial no considera a les persones amb diversitat intel·lectual com a persones, no serveix de res tenir un marc legal que els ampari, perquè a través d'aquesta pràctica, res més té validesa.

Aquestes idees i accions estan relacionades amb l'inevitable qüestionament que fan els cossos no normatius entorn a les dinàmiques de producció i reproducció establertes. A través de l'experiència de la Noelia en el documental *También somos mujeres* (FEAPS Madrid, 2011), veiem com és possible la criança d'un infant amb els suports adequats per cada ocasió. Alhora també tots els tràmits i processos que s'han de passar i les mirades que et jutgen constantment culpabilitzant la diversitat funcional de la mare o pare, en aquest cas intel·lectual i de la mare, exercint una pressió i una violència i estigmatització constants.

En el cas de les dones amb diversitat funcional, si interseccionem la diversitat funcional amb el gènere, ens trobem la negació de la maternitat a causa de les idees assignades d'aquest roll social i que no s'associen a la diversitat intel·lectual. Per tant, són relegades i oblidades de les tasques associades socialment a la dona com la reproducció i la cura dels altres.

5. REPENSANT L'EDUCACIÓ SOCIAL EN L'ÀMBIT DE LA DIVERSITAT FUNCIONAL DES D'UNA MIRADA FEMINISTA

Al llarg d'aquest viatge s'ha intentat donar resposta a la pregunta de com operen socialment el gènere i la diversitat funcional i quines conseqüències té aquesta operació vers les dones amb diversitat cognitiva.

A través de l'anàlisi socioconstruccionalista, feminista, situat i interseccional de tres documentals (*Yes, we fuck* (Centeno i De la morena, 2015), *También somos mujeres* (FEAPS Madrid, 2011) i *Jo també vull sexe* (Sense Ficció, 2016)) veiem que en la societat operen mecanismes proporcionats per un cos de coneixement científic que legitima el capacitisme, el masclisme i l'heteronormativitat. A través d'aquestes concepcions configura la sexualitat de les persones amb cossos no normatius i capacitats diferents considerant-los com quelcom diferent a la vàlida i legítima (García-Santesmases, 2017) produint una onada de violències, castracions i vulneració dels drets sexuals, afectius i reproductius que té més repercussió en el cas de les dones.

Entre els resultats i conclusions que s'han obtingut, destaquem el paternalisme i la infantilització que pateixen les persones amb diversitat intel·lectual, més arrelat en el cas de les dones i que provoca una sèrie de situacions com el silenciament i la manca d'informació de l'àmbit afectiu, sexual i reproductiu; propiciant un marc idoni per tractaments, accions i discursos que posen en risc i perill els drets sexuals, afectius i reproductius d'aquestes.

D'aquesta manera, a les dones amb diversitat intel·lectual se'ls hi adjudica una posició subalterna dintre de la pròpia dissidència que les invisibilitza i exclou en la societat i dintre del propi col·lectiu. Resultat que podem veure en certes limitacions que han anat sorgint al llarg del projecte com la manca d'informació i producció de coneixement des de la diversitat intel·lectual, trobant-nos amb produccions capacitistes i excloents enfront aquest col·lectiu.

La segona pregunta general que articula el treball és la de com podem repensar el paper de l'educació social en la lluita pel respecte dels seus drets sexuals i reproductius?

Al llarg d'aquest treball s'han abordat les problemàtiques generades per la societat entorn a les dones amb diversitat funcional demostrant una clara desconexió entre les subjectivitats que formen part d'aquesta realitat i les premisses i discursos paternalistes, assistencialistes, capacitistes, heteronormatiu i sexistes que les atenen.

Alhora s'ha vist com el paternalisme, l'assistencialisme, la infantilització i la negació de la sexualitat són pràctiques legitimades per l'imaginari social hegemònic (capacitista, heteronormatiu, masclista i racista) i produïdes a diari per els educadors i les educadores socials.

Per poder canviar les pràctiques de l'educació social és necessari canviar el paradigma o perspectiva hegemònica a partir d'un procés de desconstrucció. Per això, s'ha de crear consciència sobre els coneixements que tenim com a evidents i que han estat construïts des d'un punt de vista "expert" i privilegiat regit i legitimat pels coneixements científics silenciats i negant elements i parcialitats i establint una divisió entre interventor i intervinguts.

En aquest marc, cal escoltar, tenir en compte, acompanyar, donar-li's el protagonisme i legitimar el seu saber a les posicions que els hi ha sigut usurpada la veu i ser conscients de que tots ocupem posicions de subjecte amb diverses maneres de comprendre el món dependent del lloc, l'entorn i la posició que ocupem. Aquestes posicions de subjecte, a través de l'articulació permet fer aliances, xarxes i connexions parcials (Balasch i Montenegro, 2012b). Aquestes, actuen com a transformadores de totes les posicions de subjecte connectades, del coneixement i de canvi social. Només en aliança i en xarxa amb les persones afectades pels problemes estructurals és possible una intervenció coherent i adequada d'acord amb les característiques, necessitats i desitjos dels diversos agents involucrats.

A mode de conclusió, la desconstrucció i l'articulació amb altres posicions de subjecte qüestionen i canvien la forma de veure el col·lectiu, modificant, al seu torn, les pràctiques i formes d'intervenció transformant les arrels estructurals excludents i desiguals per permetre intervencions que mirin i vetllin pels drets, necessitats i desitjos de les persones ateses en aliança i connexió amb aquestes.

6. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

Aquirre, P., Torres, M. i Pérez-Puig, R. (2013). *Mujer, discapacidad y violencia*. Madrid: Lual Ediciones.

Arenas, M. (2009). Las mujeres con diversidad funcional (discapacidad) como agentes de transformación social: una perspectiva internacional. *Feminismos*: 13, 49-68.

Arenas, M. (2015). Una mirada interseccional a la violencia contra las mujeres con diversidad funcional. *Oñati socio-legal series*: 5 (2), 367-388.

Arias, B., Morentin, R., Verdugo, M.A. i Rodríguez, J.M. (2012). *El amor en personas con discapacidad intelectual y su repercusión en el bienestar emocional*. Madrid: Ampans.

Arnau, S. (2005). Otras voces de mujer: el feminismo de la diversidad. *Asparkía. Investigació Feminista*: 16, 15-26.

Arnau, S. (2018). ¿Sexualidad en la diversidad o diversidad en la sexualidad? Nuevos retos para una nueva cultura sexual. *Journal of Feminist, Gender and Women Studies*, (7), 27-36. <https://doi.org/10.15366/jfgws2018.7.003>

Arnau, S. (2019). Estudios críticos de y desde la diversidad funcional [tesis doctoral]. UNED. <http://e-spacio.uned.es/fez/view/tesisuned:ED-Pg-Filosofia-Msarnau>

Balash, M. i Montenegro, M. (2012a). Coneixements psicosocials: perspectives i fonaments dels problemes socials [recurs d'aprenentatge]. FUOC: Barcelona.

Balash, M. i Montenegro, M. (2012b). Com s'ha d'actuar davant dels problemes socials des de les diverses perspectives? [recurs d'aprenentatge]. FUOC: Barcelona.

Barton, L. (2006) Capitulo VI. El modelo social de la discapacidad y la desaparición del cuerpo. A Barton, L. *Superar las barreras de la discapacidad* (pp. 107-123). Ediciones Morata.

Biglia, B. (2014). Capítulo 1. Avances, dilemas y retos de las epistemologías feministas en la investigación social. A Otras formas de (re)conocer: Reflexiones, herramientas y aplicaciones des de la investigación feminista. A Mendia, I., Luxán, M., Legarreta, M.,

Guzmán, G., Zirion, I. i Azpiazu, J. (2014). *Otras formas de (re)conocer*. Reflexiones, herramientas y aplicaciones des de la investigación feminista.

Bueyo, M. (2012). *El impacto de la convención internacional de las personas con discapacidad*. Discapnet. Recuperat des de <https://www.discapnet.es/areas-tematicas/nuestros-derechos/tus-derechos-fondo/otros-temas/el-impacto-de-la-convencion>

Butler, J. (2007). *El género en disputa* (Tra ed.). Paidos Iberica Ediciones S a.

Carbonell, G.J. (2019). El movimiento de vida independiente en España. *Revista española de discapacidad*: 7 (2), 201 – 214.

Carki productions (25 jul 2017). ¿Qué es la diversidad sexual?. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=1QbTZYiQ6BA&ab_channel=CARKIPRODUCTION
S

CEAR-Euskadi (2020). Heteronormatividad: género y asilo. Diccionario de Asilo. <https://diccionario.cear-euskadi.org/heteronormatividad/>

Centero, A. (2012). *Marc legislatiu de la dependència. Una visió crítica des dels drets humans*. Dependència i educació per a l'autonomia [recurs electrònic]. FUOC.

Duque, C. A. (2016). Judith Butler: performatividad de género y política democrática radical. *La Manzana de la Discordia*, 5(1), 27.

Duque, C.A. (2010). Judith Butler y la teoría de la performatividad de género. *Revista de educación y pensamiento*: 17, 85-95

Endara, J. (2019). *La construcción jurídica de la discapacidad*. Editorial UOC.

Facio, A i Fries, L. (2005). Feminismo, género y patriarcado. Repositorio ciem <http://repositorio.ciem.ucr.ac.cr/bitstream/123456789/122/1/RCIEM105.pdf>

Fassin, E. (2011). El imperio del género. La ambigua historia política de una herramienta conceptual. *Discurso, teoría y análisis*: 31, 11-35.

Fontenla, M. (2008). ¿Qué es el patriarcado?. Ildis <http://www.ildis.org.ve/website/administrador/uploads/Queeselpatriarcado.pdf>

Foucault, M. (1977). *Historia de la sexualidad I*. La voluntad del saber. Siglo XXI Editores.

García-Santesmases, A. (2014). Dilemas feministas y reflexiones encarnadas: el estudio de la identidad de género en personas con diversidad funcional física. *Athenea Digital*: 14 (4), 19-47.

García-Santesmases, A. (2015). El cuerpo en disputa: cuestionamientos a la identidad de género des de la diversidad funcional. *Intersticios: Revista sociológica de pensamiento crítico*, 9 (1), 41-62.

García-Santesmases, A. (2016). Yes, we Fuck! El Grito de la Alianza Queer-Crip. *Revista Latino.americana de Geografía e Genero*, 7.2., 226-242.

García-Santesmases, A. (2017). Cuerpos (im)pertinentes: un análisis queer-crip de las posibilidades de subversión desde la diversidad funcional [tesis doctoral]. Universitat de Barcelona <https://www.tdx.cat/handle/10803/402146#page=1>

García-Santesmases, A. (2019). Luces, cámara y erección: la asistencia sexual a escena. *Encrucijadas: Revista Crítica de Ciencias Sociales*: 17, 1 - 19.

García-Santesmases, A. i Centeno, A. (2015). Wannabes, pretenders y devotees: el deseo de los monstruos. *Políticas, practicas y pedagogias trans*: 50 (3), 359-370.

García-Santesmases, A. i Pié, A. (2015). Capítol 2: De resistencias y violencias, la lucha de las mujeres con diversidad funcional. A Freixanet, M. *Gènere i diversitat funcional. Una violència invisible*. (pp. 45- 73). Institut de les Ciències Polítiques i Socials.

Gómez, N., Ponsa, M. i García-Santesmases, A. (nd). Conclusiones jornadas de "asistencia sexual, una figura en construcción". Recuperat des de <https://ovibcn.org/ca/conclusiones-jornadas-de-asistencia-sexual-una-figura-en-construccion/>

Gómez, V. (2014). Análisis de la discapacidad desde una mirada crítica: las aportaciones de las teorías feministas. *Estudios Pedagógicos XL*, 2, 391-407

Guzman, F. (2012). Evolució de l'atenció a les persones en situació de dependència. Dependència i educació per a l'autonomia [recurs d'aprenentatge]. FUOC.

Guzmán, Paco y Platero, Raquel (Lucas) (2012): Passing, enmascaramiento y estrategias identitarias: diversidades funcionales y sexualidades no-normativas. En Intersecciones: cuerpos y sexualidades en la encrucijada, Raquel (Lucas) Platero (Ed.). Barcelona: Bellaterra.

<http://digital.csic.es/bitstream/10261/78447/1/PASSING%20ENMASCARAMIENTO%20Y%20ESTRATEGIAS%20IDENTITARIAS.pdf>

Han, B.C. (2012). La sociedad del cansancio. Herder: Barcelona.

Hernández, A. (2017). Opresión e interseccionalidad. Ilemata, revista Internacional de Éticas Aplicadas, 26, 275-284.

Hernández, M.A. (2018). Contracualismo y discapacidad. Hacia una crítica del capacitismo y el contrato funcional des de la obra de Carole Pateman <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6519919>

Hooks, B. (2017). *El feminismo es para todo el mundo*. Traficantes de Sueños: Madrid.

Iglesias, M., Gil, G., Joneken, A., Micler, B. i Knudsen, J.S. (1998). *Violencia y la mujer con discapacidad*. Metis.

La Barbera, M C. (2017). Interseccionalidad. *Eunomía*: 12, 191 – 198. <https://doi.org/10.20318/eunomia.2017.3651>

Llei 39/2006, de 14 de desembre, d'igualtat d'oportunitats, no-discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat. *Butlletí Oficial de l'Estat*, 15 de desembre del 2006, 299.

Llei 39/2006, de 14 de desembre, d'igualtat d'oportunitats, no-discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat. *Butlletí Oficial de l'Estat*, 15 de desembre del 2006, 299.

Martínez, A J. (2012). *Mujeres con discapacidad: una perspectiva de derechos*. (tesis doctoral). Universitat de la Sabana, Chía, Cundinamarca.

Martínez, C. (2019). Cuerpos ilimitados, placeres infinitos. Claves reflexivas para la educación sexual (III).

Martínez-Rivera, O. (2014). Entre la discapacitat i la diversitat funcional. El professional davant dels canvis de paradigmes i no només de paraules. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*: 58, 11-24.

Morcillo (2020). *Mujer y discapacidad: la doble (o múltiple) discriminación*. Mujeres en el sector publico. <https://mujeresenelsectorpublico.com/mujer-y-discapacidad-la-doble-o-multiple-discriminacion/>

Newnham, N. I LeBrecht, J. (2020). *Crip Camp: A disability revolution*. Netflix <https://www.netflix.com/es/title/81001496>

Oliva, R. (2014). Asistencia sexual para personas con diversidad funcional. Recuperat des de <https://dspace.uib.es/xmlui/bitstream/handle/11201/860/Oliva%20Can%CC%83ellas%20Raquel.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Otaola, M. i Huete, A. (2019). Capacitismo: un fenómeno sociodemográfico. Fundación Caser. Recuperat, des de https://www.fundacioncaser.org/sites/default/files/adjuntos/fcaser_actas25_nov2019_2_509_motaola_ahuete.pdf

Pérez, M. E. i Chhabra, G. (2019). Modelos teóricos de discapacidad: un seguimiento del desarrollo histórico del concepto de discapacidad en las últimas cinco décadas. *Revista Española de Discapacidad*: 7 (I): 7-27.

Pié, A. (2005). Dona, cossos i discapacitats. *Temps d'educació*: 29, 313-321.

Pié, A. (2010). De la reinvençió de la discapacitat o de l'articulació de nous tipus de trànsit social: La pedagogia i les seves formes sensibles [Tesis doctoral]. Universitat de Barcelona: Barcelona.

Pié, A. (2011). Els "Disability Studies" i el gir hermenèutic de la discapacitat. *Temps d'educació*: 40, 243-262.

Pié, A. i Riu, C. (2014). Violència, dona i diversitat funcional: la vulnerabilitat augmentada. *Educació social: Revista d'intervenció socioeducativa*: 58, 41-60.

Planella, J. (2011). De la discapacitat a la diversitat funcional. Acció socioeducativa i diversitat funcional [recurs d'aprenentatge]. FUOC:.

Planella, J. i Pié, A. (2012). Anàlisi sociohistòrica de la diversitat funcional: militància i participació en les polítiques socials. A *XX Jornades d'història de l'educació: cohesió social i educació* pp 267-281.

Planella, J., Moyano, S. i Pié, A. (2020). Activismo y lucha encarnada por los derechos de las personas con dependencia en España, 1960-2010. *Intersticios: Revista sociológica de pensamiento crítico*: 14 (2), 277-295.

Plena Inclusión (2017). *Posicionamiento por el derecho a la sexualidad de las personas con discapacidad intelectual o del desarrollo*. Sexualidad y discapacidad <http://sexualidadydiscapacidad.es/wp-content/uploads/Posicionamiento-por-el-derecho-a-la-sexualidad-de-las-personas-con-discapacidad-intelectual-o-del-desarrollo.-2018.pdf>

Pontón, J. (2017). Intersecciones de género, clase, etnia y raza: un diálogo con Mara Viveros. *Íconos*: 57, 117-121.

Redacció tv3 (2016). La sexualitat de les persones discapacitades i com les ajuda l'assistent sexual. Tv3 <https://www.ccma.cat/324/la-sexualitat-de-les-persones-discapacitades-i-com-les-ajuda-l-assistent-sexual/noticia/2761281/>

Reguant, D. (2007). Explicación abreviada del patriarcado. Wordpress. <https://patagonialibertaria.files.wordpress.com/2014/12/sintesis-patriarcado-es.pdf>

Riu, M.C. (2012). *Feminisme i polítiques de la dependència*. Dependència i educació per a l'autonomia [recurs d'aprenentatge]. F UOC.

Rodríguez, J.M. (2009) *Autonomía Personal*: análisis de la Ley de la Dependencia y el papel de los Ayuntamientos en este marco. [T treball final de grau]. Universitat Autònoma de Madrid. <https://www.madrid.es/UnidadesDescentralizadas/Mayores/Publicaciones/Ficheros/Libro%20Jornadas%202009/2%20Ponencias.pdf>

Rojas, S., Haya, I. i Lázaro, S. (2015). Necesidades afectivo-sexuales en personas con discapacidad intelectual. Claves para construir propuestas formativas desde la experiencia subjetiva. *Revista Española de Discapacidad (REDIS)*: 3 (2), 41-54.

Rubin, G. (1986). El tráfico de mujeres: notas sobre la "economía política" del sexo. *Nueva Antropología*: 30 (VII), 95-145.

Rus, P. (2017). Assistència sexual i diversitat sexual i de gènere. Estudi de la intersecció queer-crip. (Treball Final de Grau). Universitat Oberta de Catalunya: Barcelona.

Salas, M. i Pié, A. (2019). Marcas biográficas de la narrativa biomédica: Autopercepción y resistencias encarnadas. *Revista de la Asociación Española de Neuropsiquiatría*: 135 (39), 91-109.

Toboso, M. (2017). Capacitismo, en R. Lucas Platero, Maria Rosón y Esther Ortega (eds.): *Barbarismos queer y otras esdrújulas*. Barcelona. Ed Bellaterra. Pàg 73 – 81.

Vidal, J. (2014). *El movimiento de vida independiente: experiencias Internacionales*. Fundación Luis Vives.

Viveros, M. (2016). La interseccionalidad: una aproximación situada a la dominación. *Debate Feminista*: 52, 1-17.

Yes, We fuck! (4 junio 2014). Jornadas de antropología y sexología en la UAB. Vimeo.